

Ve správný čas na správném místě

Nabídce stát se součástí tohoto pozoruhodného seriálu jsem několikrát úspěšně odolal. Strategie mrtvého brouka měla z mé strany několik důvodů.

TEXT — JAN BAŤA



Zmíním dva nejpodstatnější. Předně sám o sobě nerad hovořím na veřejnosti a také se domnívám, že jsem ve věku, který si podobný způsob „mramorizace“ ještě nezaslouží. Díky opakovanému editorovu naléhání jsem si však uvědomil, že jsem se díky rychlému plynutí času – ač si to sám odmítám přiznat – ocitl mezi střední generací našich muzikologů a to je doba, kdy už se není za koho schovat (jak kdysi trefně řekl Tomáš Slavický). Rozhodl jsem se tedy sebrat hozenou rukavici a chápat svůj příspěvek do tohoto cyklu především jako šanci složit poklonu těm, kteří mou cestu k oboru a odbornou dráhu ovlivnili zásadním způsobem.

Základy

Narodil jsem se do hudební rodiny. Dědeček z matčiny strany, Bohuslav Korejs (*1925), byl více než půlstoletí varhaníkem Týnského chrámu na Staroměstském náměstí v Praze a za to, čím jsem dnes, vděčím především jemu, neboť první a neotřesitelné základy (intonace, gregoriánský chorál, hudební teorie) jsem dostal právě od něj. Jeho otcem byl Emil Korejs (1888–1963), poštovní úředník a regenschori kostela sv. Vojtěcha na Březových Horách (dnes součást Příbrami) a poté u sv. Kříže na Novém Městě pražském. Kořeny naší hudebnosti tedy zejí patřičně hluboko.

Maminka byla dlouholetou členkou Kühnova dětského sboru a poté i Kühnova smíšeného sboru, a není proto divu, že i já jsem do Kühnova dětského sboru zamířil. V jeho koncertním oddělení jsem prožil sice krátké, ale intenzivní období trvajících

necelé dva roky (1990–1991), které po sérii účinkování v operních představeních v tehdejší Smetanově divadle (Dvořákův *Jakobín*, Martinů *Hry o Marii*, Pucciniho *Tosca* a Zámečnickův *Brouk Pytlík*) vyvrcholily v létě roku 1991 dvouměsíčním pobytem na operním festivalu v rakouském Bregenzi na inscenaci Bizetovy *Carmen*.

Hudba u nás tedy neodmyslitelně patřila ke každodennímu životu, ovšem nejenom živá, ale i reprodukována. Od útlého dětství se tak součástí mého světa staly gramofonové nahrávky klasické hudby od renesance po Mahlera, ale také hudby lidové nebo folkové (zejm. Spirituál kvintet). Postupně ale začala převažovat vokální polyfonie 16. století, především díky vlivu dědečka, kterého považuji za jednoho z posledních žijících cecilianistů.

Můj vztah ke staré hudbě – aniž bych si to dříve uvědomoval – ovšem usměrnila ještě jedna výrazná osobnost. Byl jí Mons. Jiří Reinsberg, dlouholetý farář u Panny Marie před Týnem, jemuž jsem celé dětství a jinošství ministroval. Měl vytříbený cit pro kvalitu duchovní písně, a díky tomu jsem se seznámil s opravdovou pokladnicí našeho duchovního zpěvu. Až později jsem přišel na to, že za to zprostředkovaně vděčím také Dobroslavu Orlovi a jeho kancionálu.

Při odkrývání základů nesmím opominout jednu důležitou instituci, která v současné době nese název Collegium Marianum, v době svého vzniku to však byla Týnská škola. Psal se rok 1988, kdy se v historické budově Týnské školy na Staroměstském náměstí v Praze pod vedením mého dědečka zformoval dětský sbor, jehož prvním vystoupením bylo chorální Requiem u sv. Markéty v Břevnově u příležitosti prvního výročí úmrtí Miroslava Venhody (1915–1987). Jak sbor samotný (z něhož se v polovině devadesátých let vyvinul Sbor Týnské školy, později pak Schola Týnského chrámu), tak i jeho zastřešující instituce sehrály v mé hudební i odborné formaci klíčovou roli.

Cesta k oboru

Navzdory právě řečenému nebyla má cesta k oboru tak přímá, jak by se mohlo zdát. Na Arcibiskupském gymnáziu v Praze, kam jsem nastoupil ke čtyřletému studiu v září roku 1993, mě bavily jazyky, především francouzština, s níž jsem jako s druhým jazykem teprve začínal. Dělal jsem slušné pokroky, a chtěl jsem se tudíž vydat tímto směrem.

Ovšem můj dědeček, který nepřestal pečovat o můj hudební rozvoj, mě přihlásil na kurz gregoriánského chorálu pořádaný Společností pro duchovní hudbu, který probíhal v klášteře u sv. Tomáše na Malé Straně. Kurz vedl David Eben, tehdy čerstvý absolvent pražské hudební vědy a dirigování gregoriánského chorálu na Pařížské konzervatoři.

Hudební věda nesmí ztratit kontakt ani s živým uměním, ani s prameny, jinak se dobrovolně vzdává své podstaty, přestává být sama sebou a stává se jalovou krasomluvou.

Rozšířil jsem si tak "venhodovský" chorální základ o znalosti nejnovějšího semiologického pojetí chorální interpretace. Povědomí o gregoriánské semiologii jsem si záhy upevnil ještě jednou, a to na letním chorálním semináři v premonstrátském klášteře v Želivě, který se konal na přelomu srpna a září roku 1994. V mnoha ohledech to byla nezapomenutelná zkušenost, protože kurz se konal v relativně malé skupině, a byl tudíž mnohem více kontaktní než „frontální“ výuka u sv. Tomáše. Tam jsem se také blíže poznal s tehdejšími studenty teologie Hasanem El-Duniou a Jiřím Žůrkem. První jmenovaný se nedlouho poté stal členem Scholy Gregorians Pragensis, s Jiřím jsem se pak setkal v Týnské škole, kde studoval obor Provozovací praxe staré hudby.

Tento dnes již dávno zaniklý bakalářský obor Týnská škola realizovala ve spolupráci s pražskou

hudebněvědnou katedrou. Můj dědeček měl na starosti sborový zpěv. Posluchačů bylo málo a jejich docházka do zkoušek nebyla nijak valná. Proto jsme začali chodit my, kteří kdysi jako děti Týnskou školu „zakládali“, tentokrát už v roli středoškoláků. Aspoň někteří „kmenoví“ studenti ovšem do zkoušek chodili a zprostředkovali můj první bližší kontakt s oborem hudební věda. Na půdě Týnské školy jsem se tak seznámil s různými notovými edicemi a zejména nahrávkami staré hudby, které mi otevřely do té doby neťušené obzory. Byly to zejména britské soubory Gothic Voices, The Hilliard Ensemble a The Sixteen, díky nimž jsem objevil podmanivou krásu středověké a renesanční polyfonie, která se později stala mým hlavním odborným zaměřením.

Vrátím se však ještě k Davidu Ebenovi, který mě v roce 1995 pozval k sobě domů, abych mu předzpíval (bylo mi tehdy pouze šestnáct let, takže na intenzivnější pracovní spolupráci to ještě nebylo, ovšem několik koncertů jsem se Scholou gregorianou nakonec absolvoval a byla to velmi důležitá životní zkušenost). Tentokrát se mě zeptal na mé představy o studiu na vysoké škole. Řekl jsem mu o svém zájmu o francouzštinu a on tehdy vznesl památný dotaz: „A nechtěl byste studovat hudební vědu?“ Myslím, že padla také informace o kurzu Seznámení s hudební vědou, který jsem o rok později skutečně absolvoval pod nezapomenutelným vedením Vlasty Reittererové (tehdy ještě Benetkové) a Eduarda Douši. Díky Vlastině otevřenosti jsem si směl navíc půjčovat z knihovny katedry různé odborné texty (zejm. sborníky *Miscellanea musicologica*) a mohl rozvíjet a prohlubovat svůj odborný zájem o starou hudbu.

Studentská léta

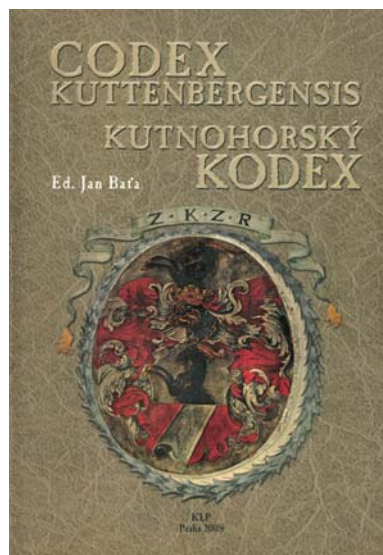
Do prvního ročníku jsem nastoupil v akademickém roce 1997/1998. Byli jsme nebývale silný ročník v počtu sedmadvaceti lidí, ovšem postupem doby značná část odpadla. Ve stejném roce se po několikaleté pauze na katedru vrátil Petr Daněk, který své působení zahájil dvousemestrální přednáškou *Hudba české renesance*, jež nadobro rozhodla o mém tematickém zaměření. Od druhého ročníku jsem se zabydlel v jeho Semináři hudby vrcholné renesance a raného baroka, kde jsem po několika seminárních pracích vytvořil i práci diplomovou. Setkal jsem se zde se spoustou



Česká část týmu *Musica Rudolphina* (květen 2014)). Zleva: Petr Daněk, Michaela Žáčková-Rossi, Jiří K. Kroupa, Šárka Forgáčová, Petra Jakoubková, Hana Tillmanová, Jan Bilwachs, Jan Baťa

vynikajících spolužáků a spolužaček, kteří zpracovávali bohatou škálu témat z hudební kultury české renesance zahrnující hudbu světskou i duchovní, vokální a instrumentální. Společně jsme – myslím – vytvořili tvůrčí a přátelskou atmosféru plnou stimulujících podnětů z různých stran.

Nesmím ovšem zapomenout na další pedagogy ústavu, jako byli Jaromír Černý, Jarmila Gabrielová a Marta Ottlová nebo vyučující teoretických předmětů Milan Slavický a Eduard Douša. Ti všichni mi otvírali ve svých specializacích nové obzory. Nemohu nezmínit ani Hanu Vlhovou, již jsem poznal už dříve skrze výuku na Týnské škole a jako začínající student jsem pak poslouchal její přednášku o liturgii českých utrakvistů, která byla poslední před jejím odchodem do zahraničí. Haně vděčím za mnohé, ale především za seznámení s Davidem Holetonem, výjimečným vědcem a člověkem, který stál u zrodu konferenčního bienále *Bohemian Reformation and Religious Practice*. Jeho vinohradský byt s úžasnou knihovnou byl dějištěm neformálních mezioborových diskusí i setkávání s dalšími odborníky z Čech i ze zahraničí. Díky Davidově nadšení pro hudbu jsem v roce 2000 dal se spolužáky a kamarády dohromady ad hoc vokální soubor, který měl



zpestřit čas před konferenčním dýchánkem ve Vile Lanna. Z jednorázového vystoupení se ovšem zrodil soubor *Contrassek*, jehož činnost už trvá neuvěřitelných dvacet let.

Katedra však zaměstnávala i několik externistů, za všechny vzpomenu Tomislava Volka, který přednášel o hudbě 18. století. Protože během studia jsem samozřejmě musel absolvovat i jiné semináře než jen svůj „mateřský“, vybral jsem si (kromě 19. století) právě Volkův seminář. Ačkoliv si vážím všech svých pedagogů, musím zde říci, že

jsem během svého studia nepoznala učitele, který by dokázal více strhnout své posluchače než právě Tomislav Volek. Šíře jeho znalostí je obdivuhodná a ve spojení s charismatickým a strhujícím projevem pro mě představuje nepřekonatelný pedagogický ideál. Něco podobného jsem zažil už jen u Mojmíra Horyny, po jehož přednášce o barokní architektuře bych byl ochoten jít studovat dějiny umění.

Ve druhém ročníku mně Vlasta Reittererová nabídla místo pomocné síly v knihovně katedry. Aniž bych to tehdy mohl tušit, stala se knihovna mým osudem na dalších patnáct let. Léta pomvědká jsem strávil přípravou učebních materiálů a zejména úklidem vrácených knih a hudebnin. S Vlastinou vydatnou pomocí jsem tak začal pronikat do tajemství obsahu jednotlivých fondů a jejich bohatství. Díky jejím encyklopedickým znalostem se mi začal skládat obraz o dějinách oboru a pochopil jsem, jak úžasným paměťovým médiem naše knihovna je. Když na podzim roku 2002 Vlasta odcházela do důchodu, bylo předání místa zapracovanému skoroabsolventovi nejjednodušším řešením. O tom jsem se ovšem dozvěděl od Marca Niuba, tehdy doktoranda, který mě jednoho odpoledne zastavil na hlavním schodišti fakulty

s otázkou: „Chtěl bys dělat knihovníka po Vlastě?“ Na mé přitakání odvětil: „Prosím tě, jdi hned na sekretariát a řekni jim, že o to máš zájem!“

Počátky v oboru

První rok v zaměstnání ovšem nebyl jednoduchý, protože jsem dokončoval magisterské studium a nastoupil na doktorát. Za svou hlavní činnost jsem považoval správu knihovny a tomuto úkolu jsem věnoval maximum své energie. Knihovna byla mou předchůdkyní dobře vedená, ovšem bylo jasné, že bude třeba vybudovat dosud chybějící elektronický katalog, vyřešit neutěšenou prostorovou situaci jak ve studovně, tak ve fondech a hledat finanční prostředky na akvizice chybějící odborné literatury. Postupně se všechno začalo dařit – akvizice díky grantové úspěšnosti, to ostatní díky vydatné pomoci mnoha obětavých pomocníků a pomocnic z řad studentů. Od roku 2006 byl spuštěn elektronický katalog a po letitém úsilí proběhla v létě 2012 generální rekonstrukce studovny, která více než zdvojnásobila kapacitu studijních míst, a zejména vytvořila funkční příruční knihovnu, akvizice nabraly dosud nevídané tempo. Všechno fungovalo. Přesto nedlouho poté přišlo mé odvolání z pozice správce knihovny. Což o to, tou dobou jsem již zastával místo odborného asistenta a měl jsem dost jiných úkolů, ovšem dodnes se nemohu zbavit pocitu, že jsem byl nucen odejít od rozdělané práce.

Vraťme se však do roku 2002, kdy jsem nastupoval. Tou dobou nebylo pro čerstvé absolventy muzikologie v odborné sféře příliš mnoho uplatnění. Proto jsem byl velmi vděčný, že mi bylo umožněno zůstat na katedře, kde jsem se mohl věnovat – vedle práce v knihovně – výzkumu staré hudby. Postupně jsem se začleňoval do odborné komunity. Již jako student jsem se – na popud Jarmily Gabrielové – stal členem České společnosti pro hudební vědu, kde jsem byl zvolen do jejího výboru a vykonával funkci tajemníka. Po letech jsem se – opět na podnět Jarmily Gabrielové – přihlásil do volebního klání a stal jsem se zprvu místopředsedou a posléze předsedou (2019). Přihlásil jsem se do různých zahraničních mailingových listů, abych byl schopen aspoň zčásti sledovat aktuální dění za hranicemi. Díky tomu jsem začal přihlašovat první referáty na mezinárodní konference. Za všechny zmíním hned tu první – *Medieval*



and Renaissance Music Conference v létě roku 2003 v Jeně, kam jsme vycestovali s Lenkou Hlávkovou (roz. Mráčkovou) díky stipendiu udělenému samotným organizátorem Franzem Körndlem. Zde jsem poprvé zažil velkou mezinárodní akci plnou věhlasných řečníků, nahlédl neuvěřitelnou šíři témat a metodických přístupů a v neposlední řadě jsem navázal první odborné kontakty a přátelství.

Mé další směřování v oboru ovlivnilo ještě jedno zásadní setkání – s Jiřím K. Kroupou, který je sice vystudovaný pedagog (čeština, dějepis, latina), ovšem touto profesí se paradoxně nikdy neživil. To, co jsem se nedozvěděl od svých již zmiňovaných učitelů, to jsem načerpal od něj, ať už v podobě teoretických diskusí u zlatavého

moku, či při řešení specifických odborných problémů nad konkrétním materiálem. Tak jsem si v této netradiční večerní škole za pochodu doplňoval znalosti z textologie, versologie, latiny, staré češtiny, kodikologie, dějin knihtisku a dalších disciplín, na něž muzikolog zabývající se starší hudební kulturou chtěl nepochybně narazit, a pokud chce svému tématu plně rozumět, nesmí je ignorovat. Jiří byl také první, kdo mě roku 2005 vyzval, abych si podal pod hlavičkou jím vedené Nadace pro dějiny kultury ve střední Evropě grant, jehož výsledkem je kompletní kritická edice Benešovského kancionálu. Tak začala naše dlouholetá spolupráce, která je sice některým trnem v oku, ovšem pro nás oba zásadní a obohacující, neboť

nenacházím ve svém okolí příliš mnoho jiných lidí, kteří by sdíleli obdobný pohled na obor, jeho potřeby a problémy.

Působení na vysoké škole však většinou obnáší také pedagogické povinnosti. Zde musím podotknout, že počátek mé pedagogické dráhy se nesl v podobném duchu jako v případě knihovny. Tedy že jsem byl jen ve správný čas na správném místě. Roku 2009 jsem se totiž čirou náhodou ocitl uprostřed diskuse, kdo převezme výuku Úvodu do hudební vědy po Davidu Ebenovi, který se stal hostujícím profesorem na univerzitě v Luzernu. Kolegyně Tereza Havelková tehdy před Jarmilou Gabrielovou pronesla: „A nemohl by to učit tady Honza?“ Takto prozaicky začala má pedagogická dráha, z níž časem sice vymizel Úvod do hudební vědy, ovšem postupně přibývaly další povinné i výběrové předměty věnované starší hudební kultuře.

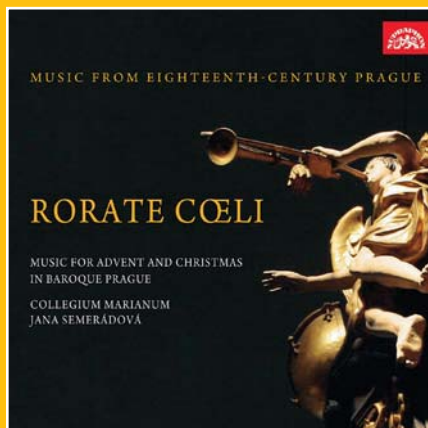
Život s oborem

Jak jsem již několikrát zmínil, mým hlavním odborným zájmem je hudební kultura renesančních Čech. Pro domácí muzikologii je to důležitý předmět výzkumu, není ovšem třeba zdůrazňovat, že v zahraničí je chápáno jako ryze lokální. Zároveň mi však bylo jasné, že zde máme téma, které je mezinárodně srozumitelné, atraktivní a dosud celistvě neuchopené, a že je tudíž jedinečná příležitost začít ho aktivně moderovat. Tím tématem je hudební kultura na dvoře císaře Rudolfa II. Proto jsem přiměl Petra Daňka a ostatní kolegy doma i v zahraničí, abychom vytvořili pracovní skupinu s názvem *Musica Rudolphina*, která by sdílela poznatky, koordinovala odborné aktivity a napomáhala k lepšímu poznání hudební kultury rudolfínského dvora. Během několika málo týdnů jsme sestavili tým přátel-odborníků z Evropy i zámoří, zaangažovali jsme absolventy Daňkova semináře a snažíme se posouvat věci kupředu, ať už na konferencích (poslední se uskutečnila na přelomu července a srpna 2020 v Praze) nebo v tištěných i elektronických publikačních výstupech.

Coda

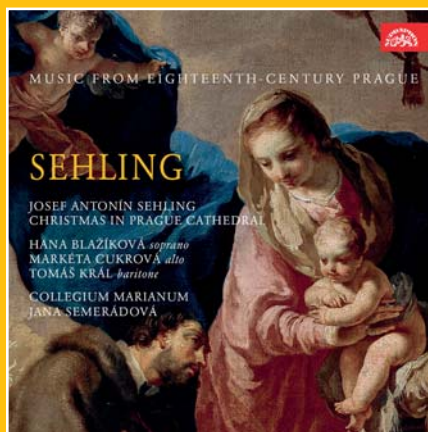
Mám-li v krátkosti shrnout své dosavadní působení, musím říci, že jsem velice vděčný za to, v jaké době jsem studoval, jaké pedagogické a jiné osobnosti jsem měl tu čest potkat, a že jsem vždy dostal prostor dělat to, co jsem si na počátku své odborné dráhy předsevzal. Nemohu se však zbavit pocitu, že jsem dítě štěstěny, která mě vždy popostrčila ve správný čas na správné místo. Doufám, že mi zachová přízeň i nadále a klepne mě přes prsty vždy, když začnu hovořit způsobem, jež Jiří Pelán nedávno přílehně nazval „globální metakritikou“ (a před ním Václav Havel „multikulturní sociopsychologií se zaměřením na intermediaální komunikaci“). Hudební věda totiž nesmí ztratit kontakt ani s živým uměním, ani s prameny, jinak se dobrovolně vzdává své podstaty, přestává být sama sebou a stává se jalovou krasomluvou. ✕

COLLEGIUM MARIANUM RORATE COELI ADVENT A VÁNOCE V BAROKNÍ PRAZE



SU4002-2

COLLEGIUM MARIANUM JOSEF ANTONÍN SEHLING VÁNOCE V PRAŽSKÉ KATEDRÁLE



SU4174-2

MUSICA FLOREA JAN DISMAS ZELENKA MÁLO ZNÁMÁ DÍLA PRO ČAS ADVENTNÍ A VÁNOČNÍ



SU4111-2

Supraphonline.cz

e-shop s širokou nabídkou fyzických nosičů (CD, DVD, LP),
tak digitálních alb (MP3, FLAC, Hi-Res)



www.facebook.com/SupraphonClassics

Supraphonline